NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2024

XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA: PAPILA RA II
XITSONGA FIRST ADDITIONAL LANGUAGE: PAPER II

Nkarhi: 2½ wa tiawara. 100 wa timaraka

HLAYA SWILERISO LESWI LANDZELAKA HI VUKHETA

1. Papila leri ri na tipheji ta 6. Kamba loko papila ra wena ri helerile.

2. Papila leri ri avanyisiwile hi swiyenge swimbirhi.

   XIYENGE XA A: MATSALWA – NOVHELE (60)

   XIYENGE XA B: SWITSALWAMBIKO SWO LEHA NA SWO KOMA (40)

3. Eka Xiyenge xa A, u languteriwa ku hlamula swivutiso hinkwaswo swa MUNE swa tsalwa ra A HI FAMBE M'NGHANAME.

4. Eka Xiyenge xa B, u languteriwa ku hlamula swivutiso swimbirhi ntsena. Xitshuriwa XIN'WE xa xitsalwambiko xo leha na XIN'WE xa xitsalwambiko xo koma.

5. Sungula ku hlamula xivutiso XIN'WANA na XIN'WANA eka pheji yintshwa.

6. Tsala swi basa no vonaka, u landzelela milawu na mahikahatelo.

IEB Copyright © 2024

XIYENGE XA A MATSALWA

A HI FAMBE M'NGHANAME – FA Thuketana

HLAMULA SWIVUTISO HINKWASWO

XIVUTISO XA 1 SWIVUTISO SWA XIMBANGU

Hlaya ntshaho lowu landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka wona.

"A fun'wafun'weka ni ku ehleketa tano Xakufa, a ri karhi nkarhi na nkarhi a hoxa tihlo endzeni ka yindlu leyi ya banke, hikuva laha a a tshame hi kona, a a swi kota ku loko a hlometela a vona endzeni ka banke, a vona ni vanhu lava a va ri kona kun'we na Magwendere loyi a nga la na ta nghena, o ya yima etafuleni leri a ri kwalaho, a sungula ku tsalatsala.

Endzhaku ka nkarhi, hi ku hlamala ku vona ku nga pfi ku huma munhu laha banke, Xakufa a ku nyakwi, a nghena ebankeni. Kutani a hlamala ku vona leswaku vanhu lava a nga va vona va tele laha banke va hungutanile, na Magwendere a nga ha ri kona. Kwalaho hi loko tindleve ti tlula nhloko, a nga twisisi leswaku Magwendere ni vanhu lava, va nga va va hume hi kwihi. Kambe kute loko a hoxa mahlo hi tlhelo leriya rin'wana ra yindlu leyi ya banke, o vona leswaku a ku ri ni nyangwa wuntshwa, lowu hikokwalaho ka leswi a ku ri khale a nga si ta laha banke, a nga wu tivi.

Xikan'wekan'we hiloko a namba a swi vona leswaku Magwendere ni vanhu lava a va hume hi wona nyangwa lowu. Kwalaho hiloko a hatlisa a huma hi nyangwa wolowo, a fika hala handle a langutisa matlhelo hinkwawo ya xitarata, kambe ko fana ni kwala, Magwendere a cele mincele a tiyimbela."

1.1 Xana loko Xakufa a kala a hlometela endzeni ka banke a lava mani naswona a n'wi lavela yini munhu wa kona? (2)

1.2 Xakufa u hetela hi ku nghena ebanki laha a pfunekeke swinene eka xiphiqo lexi a a ri na xona. Boxa ndlela leyi a pfunekeke hayona. (2)

1.3 Hikokwalaho ka yini Xakufa a thyiwile vito leri hi manana wa yena? (2)

1.4 Boxa vito ra n'wana wa Xakufa. (1)

1.5 Hlamusela xivangelo lexi endleke leswaku Xakufa a va a rhandzanile na Magwendere loyi a a lava ku hungasa na yena ntsena. (2)

1.6 Loko a wu ri munghana wa Xakufa a wu ta va u n'wi tsundzuxile yini mayelana na ku va a rhandzanile na Magwendere? (2)

1.7 Ntlimbo i ku kayakaya kumbe ku tikeriwa loku ximunhuhatwa xi hlanganaka na kona eka tsalwa loko xi ringeta ku endla swo karhi.

Xana i mani loyi a a ri na ntlimbo eka tsalwa leri? Tlhela u boxa na muxaka wa ntlimbo wa kona u ri karhi u seketela nhlamulo ya wena. (2)

1.8 Hlamusela vumunhu bya Magwendere. (2)

[15]

IEB Copyright © 2024

XIVUTISO XA 2 SWIVUTISO SWA XIMBANGU

Hlaya ntshaho lowu landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka wona.

"Loko Toad a vona Magwendere a te ntseee, a n'wayitela a ri karhi a ku: "U ri yini phela Magwendere, wa xi xava xafaniso lexi kumbe e-e?"

Magwendere a rhanga hi ku miyela ongeti a nga swi twi ndzhaku a ku: "Xana i mali muni?"

"Ndza swi tiva leswaku mali ya kala, hikwalaho a ndzi nga ku dlayi ngopfu tatana Magwe …"

"Hi ri i mali muni mani?" Ku vutisa Magwendere hi rito ro komba ku kariha hi ku nghena Toad enon'wini.

"Tatana Magwendere, kasi swo yini leswi se ongeti mi lo hlundzuka?"

"Ku hlundzuka mani? A ndzi hlundzukangi mina," ku hlamula Magwendere.

"Ndzi ri xana i mali muni?"

Toad a n'wi languta hi tihlo ra le tin'hwembeni, a ri karhi a n'wayitela hindlela

yo komba leswaku u tsake a helela, kutani a ku: "Ndzi nyike gidi ra tirhandi."

"U ri yini? Gidi ra tirhandi ndzi xava xifaniso! Wa vabya."

"A swi ndzi karhati Tatana Magwendere. Loko ko va ku ndza vabya, wo ndzi

tlakusa xifaniso xa mina, ndzi ta xi hundzisela lomu ku faneleke," ku vula Toad hi ku tshambuluta voko ku lava ku amukela xifaniso."

2.1 Xana a xi ri na yini xifaniso lexi Toad a a xi xavisela Magwendere naswona a a xi xavisa hi mali muni? (2)

2.2 Hi kwihi ku yelana ka mahanyelo ya Toad na Magwendere eka tsalwa leri ra "A hi fambe M'nghaname?" (2)

2.3 Loko Toad a khandziya movha wa yena u sukile a endlile xiphiqo lexikulu laha a a pakile kona movha ehekeni ya ka Magwendere. Boxa xiphiqo xa kona. (2)

2.4 Xana u vona ku ri mhaka ya kahle ku va Toad a yisile xifaniso lexi a a ri na xona emutini wa Magwendere ke? Seketela nhlamulo ya wena. (2)

2.5 Muluthanyi i ximunhuhatwa lexi vangaka dzolonga kumbe ku holova exikarhi ka swimunhuhatwa swin'wana. Xana i mani muluthanyi eka tsalwa leri? Seketela nhlamulo ya wena. (2)

2.6 Loko Toad na Smeer a va ri maxaka ya wena a wu ta va tsundzuxa yini mayelana na ndlela leyi a va yi tirhisa yo va va tifumisa hi ku va va thola tinsulavoya leti fambaka ti tekela vanhu timali na swilo swa vona? (2)

2.7 U dyondzile yini mayelana na vutomi lebyi Magwendere a a hanya byona eka tsalwa ra "A hi fambe M'nghaname?" (2)

IEB Copyright © 2024

2.8 Hlawula nhlamulo leyi nga yona eka leti nga laha hansi.

"Ndza swi tiva leswaku mali ya kala, hikwalaho a ndzi nga ku dlayi ngopfu tatana Mangwe …" u hlamusela leswaku …

A U n'wi rhandza ngopfu.
B U ta famba na yena.
C U ta n'wi hakerisa mali yitsongo.
D U ta n'wi xanisa (1)

[15]

IEB Copyright © 2024

XIVUTISO XA 3 SWIVUTISO SWA XIMBANGU

Hlaya ntshaho lowu landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka wona.

"Yooo! Mhaneee! Ndzi file minooo! N'wantshurini wa ndzi dlaya minooo!

'Hiii, hiii, hiii!' I Magwendere yoloye, a ri karhi a ringeta ku vhika mukwana hi mavoko lawa a ya lo tshwukelana ni tingati.

Ina, a kalakala Magwendere, kamara yi pfuma yi ku huuu! Loko a ri karhi a kalala tano, a wongeti wo n'wi vanga. N'wantshurini a va tanihi nghala leyi nga nun'hwuta ngati, a hlanya kunene, a sungula ku tlanga mukwana, pho, a a ri ni rimatsi. A tshika mukwana N'wantshurini wa ka Manyike, wu fika wu tshama etshavatshaveni, ngati yi ku ntsheee! Ekatleni, etsheveni nakambe, laha ntha ya wona yi nga fika yi khumbanyana mbilu. Ina, wa hisa! Wa vava mukwana lowu! Magwendere a cema tanihi nguluve leyi nga tsindzivatiwa nhloko hi xihloka.

Ina, xi wu tlanga mukwana Ntshuri-Ntshuri ku vula ka vanghana va yena ni lava n'wi toloveleke. Xi wu tlanga ongeti xi lo wu yela exikolweni. A kala Magwendere hi ku twa ku vava, a tlula a nghena ekamarini ya va ka N'wantshurini ya ku etlela eka yona, laha a nga fika hi ku tsundzuka xifasiterana lexi a xi ri kwalaho, a tihoxa kunene ehenhla ka mubedwa, a va a xi gadela leswaku mpyaka hi xona. Kambe mukwana wu n'wi landza ni kwalaho xifasiteranini. Teka u wu twa! Teka u wu twa Magwendere enhlanini ni le ka switshamo swa wena leswo nona, swa wanuna wa njhovo."

3.1 Xana loko N'wantshurini a kala a tlhavetela Magwendere hi mukwana a swi lo yini? (2)

3.2 Loko N'wantshurini a hetile ku tlhavetela Magwendere hi mukwana, wa hlundzuka a teka ntambhu a lava ku ya tisunga. Xana u vona maendlelo lawa ya ri kahle ke? Seketela nhlamulo ya wena. (2)

3.3 Mhaka leyi endliweke hi Magwendere ya ku va a rhandzana na Xifanisana nsati wa N'wantshurini ya khorwisa ke? Seketela nhlamulo ya wena. (2)

3.4 U nga vula yini ehenhla ka ku va Xifanisana a rhandzana na Magwendere? (2)

3.5 Boxa nkongomelo wa tsalwa leri ra "A hi fambe M'nghaname." (2)

[10]

XIVUTISO XA 4 XITSALWANA

Jamela u beburiwile hi mana wa yena Xakufa a fikela ehenhla ka maxangu a nga kalangi a va na kurhula kumbe ntsako eka misava leyi. Hlamusela swiyimo hinkwaswo leswi a hlanganeke na swona himpfhuka a velekiwile laha misaveni.

[20]

60 wa timaraka

IEB Copyright © 2024

XIYENGE XA B SWITSHURIWA SWA SWITSALWAMBIKO

XIVUTISO XA 5 XITSALWAMBIKO XO LEHA

SWILERISO

- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwana xa wena xi fanele ku va kwalomu ka 150–200 wa marito.

MBULAVULO

Tanihi murhangeri wa machudeni exikolweni xa n'wina, u komberiwile ku ya yimela vadyondzikuloni eka ntlangu wo lelana na vadyondzi va Giredi ya 12. Tsala **mbulavulo (xipichi)** lowu u nga ta wu nyika hi siku leri.

[30]

XIVUTISO XA 6 XITSALWAMBIKO XO KOMA

SWILERISO

- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwana xa wena xi fanele ku va kwalomu ka 120 – 150 wa marito.

DAYARI

Tsala **dayari** ya masiku ya ntlhanu ya rendzodyondzo leri mi veke na rona exikolweni xa n'wina.

[10]

40 wa timaraka

Ntsengo hinkwawo: 100

IEB Copyright © 2024